

УДК 346.7:316.422](477)(2022/...)(082) 341

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2023.03.15>

НАПРЯМКИ ТА РИЗИКИ ДЛЯ ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ У ПЕРІОД ВІДНОВЛЕННЯ

Хаустова М.Г.,*кандидат юридичних наук, доцент**Провідний науковий співробітник НДІ**правового забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України,**<https://orcid.org/0000-0002-8264-0646>*

Хаустова М.Г. Напрями та ризики для відновлення України в контексті європейської інтеграції у період відновлення.

У роботі висвітлені напрями щодо відновлення України у сучасний та повоєнний період. Визначені та проаналізовані основні принципи плану відновлення країни, серед яких негайний початок та поступовий розвиток нарощування справедливого добробуту, інтеграція в ЄС, відновлення та нарощування економіки для, боротьба із корупцією, стимулювання приватних інвестицій. Окреслені ризики та шляхи їх подолання на шляху реалізації основних планових завдань по відновленню держави. У статті проаналізовано, що основні виклики відновлення України – це масштабність обсягів відновлення, наявність достатніх фінансових ресурсів (поза фокусом цього дослідження), цільове фінансування кращих та найбільш необхідних ініціатив (пріоритезація), ефективність використання коштів та корупція. Задля успішного відновлення мають бути використані наступні принципи: 1. Відновленням повинні керувати органи країни, яка потребує відновлення. Ні міжнародні організації, ні громадські не повинні замінювати функції державних інституцій; 2. Відновлення країни повинно базуватися на економічному відновленні країни та ін.

У статті проаналізовано, що поки триває процес підготовки до переговорів про вступ України до Євросоюзу, наша країна має провести велику підготовчу роботу, в тому числі, у частині адаптації національного законодавства з нормами союзу, які, до речі, також постійно змінюються та попередити виникнення численних ризиків на цьому шляху. Та звичайно зробити кроки для подолання існуючих проблемних питань в політиці та в економіці країни.

Підкреслюється, що з метою повоєнного відновлення країни, інтеграції економіки у європейський простір та глобальні ланцюги створення вартості, Україні необхідно реалізувати масштабну програму відновлення. За сучасним розвитком інформаційних технологій (великі дані, хмарні технології, велике покриття швидкісного інтерне-

ту, сучасні супутникові системи тощо) світ не бачив проєктів відновлення, схожих за масштабом із майбутнім відновлення України. Тому Україна має створити власну модель відновлення з використання кращих принципів відновлення країн після стихійних лих та військових конфліктів та з використанням сучасних цифрових інструментів.

Ключові слова: європейська інтеграція, відновлення України, економіка, боротьба із корупцією, правова система, адаптація законодавства, цифрові інструменти.

Khaustova M.G. Directions and risks for the recovery of Ukraine in the context of European integration during the recovery period.

The work highlights directions for the restoration of Ukraine in the modern and post-war period. The main principles of the country's recovery plan have been defined and analyzed, including the immediate start and gradual development of building up fair welfare, integration into the EU, restoration and building up of the economy for, the fight against corruption, and the stimulation of private investments. It has been determined that the institutional reforms discussed at the domestic and international level in Ukraine will become prerequisites for economic development, but appropriate measures aimed at the development of international trade and the attraction of direct foreign investment, the creation of a favorable business climate and an inclusive and sustainable financial system will also be required. For example, war risk insurance (similar to what is done by the World Bank-run Multilateral Investment Guarantee Agency (MIGA)) will be necessary to address security concerns that Ukrainian and foreign investors may have. While the process of preparation for the negotiations on Ukraine's accession to the European Union continues, our country must carry out extensive preparatory work, including in terms of adapting national legislation to the norms of the Union, which, by the way, are also constantly changing, and prevent the occurrence of numerous risks along the way. Of course, steps must be taken to overcome existing problematic issues in politics and

the country's economy. Risks and ways to overcome them on the way to the implementation of the main planned tasks for the restoration of the state are outlined. The main challenges of recovery of Ukraine analyzed are the scale of recovery, availability of sufficient financial resources (outside the focus of this study), targeted funding of the best and most necessary initiatives (prioritization), efficiency of use of funds, and corruption. The following principles should be used for successful recovery: 1. Recovery should be managed by the authorities of the country in need of recovery. Neither international nor public organizations should replace the functions of state institutions; 2. The recovery of the country should be based on the economic recovery of the country. Financial aid should contribute to economic growth, not replace it; 3. Recovery should be fast and start as soon as possible, etc.

The article analyzes that while the process of preparation for the negotiations on Ukraine's accession to the European Union continues, our country must carry out extensive preparatory work, including the adaptation of national legislation to the norms of the Union, which, by the way, are also constantly changing, and to prevent the emergence of numerous risks along the way. Of course, steps must be taken to overcome existing problematic issues in politics and the country's economy.

It is emphasized that in order to restore the country after the war, integrate the economy into the European space and global value chains, Ukraine needs to implement a large-scale recovery program. According to the modern development of information technologies (big data, cloud technologies, high-speed Internet coverage, modern satellite systems, etc.), the world has not seen reconstruction projects similar in scale to the future reconstruction of Ukraine. Therefore, Ukraine should create its own recovery model using the best principles of recovery of countries after natural disasters and military conflicts and using modern digital tools.

Key words: European integration, restoration of Ukraine, economy, fight against corruption, legal system, adaptation of legislation, digital tools.

Постановка проблеми. У своїй речі Президент України Володимир Зеленський визначив: «Відбудувати Україну – це відновити принципи життя, відновити простір життя, відновити те, що робить людей людьми. ...Звичайно, йдеться не лише про відновлення матерії життя, а й про інституційний розвиток. Наша держава стала кандидатом на вступ у Європейський Союз... Ми маємо ще посилити наші інституції, ми маємо ще оновлювати стандарти життя... І відбудова України стане для нас усіх такою ж великою реформою, бо ми всі разом об'єднаємо демократичний світ настільки, що кожен побачить: світогляд вільних людей завжди перемагає. Світ побачить, що ніхто й ніко-

ли не зможе досягнути війною своїх цілей» [1]. Відновлення України буде викликом не лише для України, але й для світу. Руйнування величезні, тож жодна країна чи організація не зможе самотійно втілити процес реконструкції. Цей процес потребуватиме значної координації між урядами, міжнародними організаціями, неурядовими організаціями, підприємствами та іншими заінтересованими сторонами. В процесі відновлення будуть вибудовані механізми, інституції та альянси.

Стан дослідження. З моменту початку воєнних дій на території України вітчизняні політики, а також українських науковий світ визначає програму відновлення України, як самостійної, незалежної Держави. Як визначає Ю. Городніченка, І. Сологуб (2022) – відновлення України має бути трансформацією, а не відбудовою до передвоєнного стану. Всеосяжні модернізаційні процеси повинні стати не лише «стрибком» у плані виробничих технологій та інфраструктури, але й радикальним вдосконаленням інституцій. Ці процеси торкнуться практично кожного елемента економіки та суспільства. Кінцевою метою трансформації України є повноцінне членство в ЄС та НАТО. Це передбачає, перш за все, повноцінну демократію. Це основа усіх зусиль та реформ, що включає до себе подальше розширення прав і можливостей громадян та громад. У практичному вимірі це означає більше децентралізації, формування більш конкурентного політичного середовища, більш незалежні медіа тощо. Крім цього, це боротьба із корупцією, що стає гальмом на шляху розбудови демократичного суспільства, саме ці проблеми та напрямки розкривають такі наші вітчизняні та зарубіжні автори, як Беатріс Ведер ді Мауро, Керол Поппер, Наталія Шаповал та ін.

Метою статті є розкрити основні напрямки та ризики та їх значення, що окреслюються на шляху до входження України до Європейської сім'ї, повноправного членства у Європейському Союзі.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи міжнародний досвід відновлення, що всі процеси при відбудові повинні бути максимально ефективні та викликати довіру суспільства й міжнародних партнерів. Тим більше, що на нашому шляху до вступу в ЄС ми маємо країни-соратниці, але й країни-опоненти. Наші опоненти бачать ризики в недостатньому темпі реформ та гармонізації законодавства, корупції, безпекових ризиках та інші. Розуміючи виклики й слабкі сторони попередніх досвідів відновлення ми можемо покращити та підготувати механізми публічного врядування для прозорих, швидких та ефективних процесів відбудови країни. Спираючись на вивчений міжнародний досвід та накладаючи український бекграунд. Безумовно, такими основними напрямками для відновлення України є подальше вдосконалення демократичних реформ, запровадження ще більш стійких та досконалих демократичних інститутів

[2, с. 23]. По-друге, це подальша робота, спрямована на боротьбу із корупцією, оскільки, як також підтверджує міжнародний та вітчизняний досвід, це стримує подальший розвиток реформ та в цілому модернізацію суспільства та всіх її інституцій. 20 червня 2022 року Верховна рада України ухвалила Антикорупційну стратегію України на 2021-2025 роки. Ця стратегія має на меті посилити боротьбу з корупцією в Україні, що є критично важливим для країни в момент відбудови. Основними принципами антикорупційної стратегії є: оптимізація функцій держави; цифрова трансформація; створення нових законних способів задоволення потреб фізичних і юридичних осіб; посилення юридичної відповідальності: забезпечити невідворотність юридичної відповідальності за корупційні та пов'язані з корупцією правопорушення; формування суспільної нетерпимості до корупції; утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права [3].

По-третє, сильна економіка необхідна не лише щоб «довести», що демократія може забезпечити вищі стандарти життя, але також для підтримки великого оборонного бюджету. Обговорювані на вітчизняному та міжнародному рівні інституційні реформи в Україні стануть передумовами економічного розвитку, але також будуть потрібні відповідні заходи, спрямовані на розвиток міжнародної торгівлі та залучення прямих іноземних інвестицій, створення сприятливого бізнес-клімату та інклюзивної і стійкої фінансової системи [2, с. 46]. Наприклад, страхування воєнних ризиків (схоже з тим, що робить Багатостороння агенція з гарантування інвестицій (MIGA), якою керує Світовий банк) буде необхідним для подолання побоювань щодо безпеки, які можуть мати українські та іноземні інвестори.

Для реалізації та ефективного виконання запланованих завдань та цілей у лютому 2023 року в Києві пройшов саміт «Україна – Європейський Союз», де обговорювались перспективи приєднання нашої країни до ЄС та підбивались підсумки виконаної на цьому шляху роботи. Як повідомив президент Володимир Зеленський, на зустрічі був схвалений план дій щодо подальшої інтеграції секторів української економіки до спільного ринку Євросоюзу. Наша країна також отримала позитивну оцінку виконанню попередніх рекомендацій Єврокомісії. «Одним із важливих здобутків саміту став прогрес в питанні інтеграції України до внутрішнього ринку Євросоюзу. Ми схвалили план пріоритетних дій на 2023-2024 роки. Його реалізація зробить Україну де-факто членом Євросоюзу на рівні секторів економіки – промисловість, аграрний сектор, енергетика, цифрові послуги, транспорт, фінансова сфера, митниця», - сказав голова держави [4].

Питання наближення, а з часом – і вступу до Європейського Союзу є одним із наскрізних

у вітчизняній політиці вже багато років. І майже кожна влада говорила про намір пройти цей шлях, щоб Україна стала повноцінним членом європейської сім'ї. За останні роки дійсно багато що було зроблено на цьому шляху, що дало підстави для оптимістичних заяв офіційних українських представників про можливість отримання Україною повноправного членства в ЄС впродовж найближчих двох років [5]. «У нас дуже амбітний план приєднатися до Європейського Союзу протягом наступних двох років. Тож ми очікуємо, що цього року, у 2023 році, ми можемо вже мати цей передвступний етап переговорів», - заявив президент України [1].

Поки триває процес підготовки до переговорів про вступ України до Євросоюзу, наша країна має провести велику підготовчу роботу, в тому числі, у частині адаптації національного законодавства з нормами союзу, які, до речі, також постійно змінюються та попередити виникнення численних ризиків на цьому шляху. Та звичайно зробити кроки для подолання існуючих проблемних питань в політиці та в економіці країни. Як зазначила в коментарі УНІАН заступник директора Центру економічної стратегії Марія Репко, Україна продовжить план дій з адаптації свого законодавства до євродиректив в рамках DCFTA (Поглиблена і всеохопна зона вільної торгівлі – УНІАН) та Угоди про асоціацію з ЄС. За її словами, через повномасштабну війну Росії проти нашої країни та інші фактори цей план потребував корекції, тому його вирішили оновити на 2023-2024 роки, щоб прискорити економічну інтеграцію України до Євросоюзу та забезпечити доступ до єдиного ринку [3].

Безперечно, одним із важливих стовпів інтеграції вітчизняної економіки в єдиний ринок Європи є зона вільної торгівлі з ЄС. У квітні 2022 року Європейська комісія пішла на безпрецедентний крок, щоб підтримати Україну в умовах повномасштабного російського вторгнення. Тоді на рік було скасовані всі мита для українських товарів та була підписана угода про автомобільні перевезення, що допомогло зберегти торгівлю між Україною та Євросоюзом. Більш того, якщо до великої війни Росії проти нашої країни частка ЄС в міжнародній торгівлі України складала 41 відсоток, то протягом минулого року цей показник зріс до 55,5 відсотків. І мова не лише про український експорт до Євросоюзу, але і про імпорт життєво важливих товарів, адже наша країна отримує з Європи майже 90 відсотків палива та 70 відсотків медичних препаратів.

Тому й такою важливою стала заява президента Єврокомісії Урсули фон дер Ляєн на саміті «Україна – ЄС», що строк дії безмитної торгівлі однозначно буде продовжено, тож товари без тарифів можуть прямувати до Європейського Союзу з України, як було минулого року»[4].

Варто додати, що на сьогодні ще не відомо, на який період буде продовжений цей режим. Зважаючи на намір України стати членом єдиного європейського ринку, найкращим варіантом є безстрокова дія безмитної торгівлі або продовження строку дії хоча б на середньострокову перспективу. Це дозволить європейському бізнесу планувати свій розвиток в Україні на багато років та допоможе збільшити об'єм зовнішніх інвестицій, а вітчизняні підприємці також отримають можливості для втілення довгострокових стратегій. На практиці об'єднання ринків буде відбуватися ще й завдяки економічному та інфраструктурному відновленню України. Ключовими гравцями у запуску цього процесу мають стати міжнародні фінансові інституції, проте велика роль відводиться саме приватному капіталу, для якого майбутнє членство України в ЄС стане додатковим стимулом для вкладення грошей у вітчизняну економіку. «На сьогодні головне питання для приватного бізнесу – страхування воєнних ризиків діяльності в Україні. Ми говоримо про те, що ЄС і держави-члени мають заохочувати національні інституції, які страхують воєнні ризики, збільшувати пропозицію своїх послуг для інвестицій в Україну», – зазначає прем'єр-міністр України. Ще одним важливим елементом об'єднання українського ринку з європейським, безумовно, має стати інтеграція з ринками праці Європи. І повномасштабна війна лише пришвидшила цей процес. Безумовно, багатьом українцям, які покинули Батьківщину, механізми тимчасового захисту дозволили знайти легальну роботу в державах-членах Євросоюзу. Більш того, активність українців у пошуку роботи допомагає країнам зі структурною нестачею робочої сили, таким як Німеччина, Чехія та Польща, долати виклики для своєї економіки. «Але для України головне – дати українцям можливість якомога швидше повернутися до України. І вже вдома працювати над нашим економічним добробутом. Утім, очевидно, що досвід трудової міграції і до, і під час широкомасштабної війни говорить, що повне взаємне забезпечення свободи руху робочої сили й інтеграція ринку праці – в інтересах і ЄС, і України.

З метою повоєнного відновлення країни, інтеграції економіки у європейський простір та глобальні ланцюги створення вартості, Україні необхідно реалізувати масштабну програму відновлення. За сучасним розвитком інформаційних технологій (великі дані, хмарні технології, велике покриття швидкісного інтернету, сучасні супутникові системи тощо) світ не бачив проєктів відновлення, схожих за масштабом із майбутнім відновлення України. Тому Україна має створити

власну модель відновлення з використання кращих принципів відновлення країн після стихійних та військових конфліктів та з використанням сучасних цифрових інструментів.

Висновки. Отже, основні виклики відновлення України – це масштабність обсягів відновлення, наявність достатніх фінансових ресурсів (поза фокусом цього дослідження), цільове фінансування кращих та найбільш необхідних ініціатив (пріоритезація), ефективність використання коштів та корупція. Для успішного відновлення мають бути використані наступні принципи: 1. Відновленням повинні керувати органи країни, яка потребує відновлення. Ні міжнародні організації, ні громадські не повинні замінювати функції державних інституцій; 2. Відновлення країни повинно базуватися на економічному відновленні країни. Фінансова допомога має сприяти економічному зростанню, а не замінювати його; 3. Відновлення повинно відбуватися швидко та починатися якомога швидше; 4. Використання цифрових інструментів та відповідної інфраструктури дозволяє боротися з корупцією та підвищувати ефективність використання ресурсів; 5. Залучення місцевої влади та громадянського суспільства мають велике значення задля успішного відновлення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. «Відбудова України буде найбільшим внеском у підтримку глобального миру – промова Президента на Міжнародній конференції з питань відновлення України в Луганно», 4 липня, 2022. URL: <https://www.president.gov.ua/news/vidbudova-ukraini-bude-najbilshim-vneskom-u-pidtrimku-globa-76261>.
2. Відбудова України: принципи та політика./ За ред. Ю. Городніченка, І. Сологуб, Беатріс Ведер ді Мауро. 2022. 508 с. URL: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf.
3. Антикорупційна Стратегія України на 2021-2025 рр. Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsiyna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf>.
4. На шляху до ЄС: як українській економіці швидше інтегруватись з європейською. URL: <https://www.unian.ua/economics/finance/na-shlyahu-do-yes-yak-ukrajinskiy-ekonomici-shvidshe-integrivatis-z-yevropeyskoyu-12138699.html>.
5. Солідарність країни з ЄС. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/index_uk.